

Dokument nr. 8:77

(2004-2005)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen

Forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen om å lage en levekårsundersøkelse for kvinner i Norge

Til Stortinget

BAKGRUNN

Demokrati må bygge på like muligheter for kvinner og menn. Likestilling handler om en rettfærdig fordeling av felles goder i et samfunn. Kvinner i Norge har ikke oppnådd reell likestilling. Fordelingsprofilen må bli mer synliggjort og satt i et system slik at samfunnet kan sette i gang de nødvendige tiltak for å utjevne forskjeller bl.a. innenfor viktige områder som: Økonomi, arbeidsliv, lønn, utdanning, forskning, pensjon, politisk makt, teknologi, likestilling i hjemmet, aktiv deltagelse i samfunnslivet, kulturell fordeling, sosialt, omsorgssituasjon, fattigdom, alder og helse.

Kjønnsperspektivet i budsjetteringer fra offentlige instanser

Det vil være viktig i utredningen om kvinners levekår å få fram kjønnsperspektivet i de økonomiske og budsjettmessige prioriteringene som gjøres. Det er i dag utarbeidet metoder for å kunne gjøre analyser av fordelingseffekten mellom kjønn i budsjetter. Regjeringen har utarbeidet vedlegg til statsbudsjettet som sier noe om hvordan Regjeringen jobber med likestilling i budsjettarbeidet, men det ser ikke ut til å påvirke politiske avgjørelser som taes i forhold til kjønnsperspektivet i budsjettet.

Vold mot kvinner

Vold som utøves mot kvinner er ved siden av å være en personlig sterk krenkelse, også en betydelig kostnad for samfunnet. En levekårsundersøkelse for kvinner bør kunne estimere hvilke samfunnsøkonomiske kostnader vold mot kvinner har. Likestillings-senteret har laget en rapport som evaluerer omfangsundersøkelser og kostnadsberegninger i Canada, Finland, Sverige og Storbritannia.

I Norge var det ifølge Politidirektoratets årsmelding for 2003 ca. 4 000 politisaker om vold i nære relasjoner, og det er store mørketall. Antall overnatningsdøgn på krisesentrene øker fra år til år. Ni av drapene på kvinner i 2003 (45 pst.) ble begått av ektefelle/ samboer eller tidligere ektefelle/ samboer. Samtlige gjerningspersoner var menn. Siden 1994 er 162 kvinner drept i Norge. 78 av disse (48 pst.) er drept av ektemann, samboer eller tidligere samboer.

Færre kvinnelige styreledere

Kvinner inn i styrene er viktig og bør være en selvfølge for moderne bedrifter. Det er også viktig å ta i bruk alle de menneskeressursene som finnes, og næringslivet bør rekruttere fra 100 pst. og ikke bare fra 50 pst. av populasjonen. En kartlegging Brønnøysundregisteret har gjort i år, viser at bare 9 av 521 norske allmennaksjeselskaper har kvinnelig styreleder. For ett år siden var det 15. Nesten 10 pst. av aksjeselskapene har en kvinne som styreleder, men bare 2 pst. av allmennaksjeselskapene (ASA) har det samme.

Likelønn

Lønnsgapet mellom kvinner og menn øker. Utdanning lønner seg økonomisk for både menn og kvinner, men det lønner seg minst for kvinner. Menn

får større lønsmessig uttelling av å ta utdanning enn det kvinner gjør.

En viktig årsak til lønnsforskjellene er det kjønnsdelte arbeidsmarkedet hvor kvinner ofte jobber i deltidstillinger. Der kvinneandelen er høy, er lønna dårlig.

Det bør settes ned en likelønnskommisjon som skal se på de store lønnsforskjellene mellom kvinner og menn i privat og offentlig sektor, og utrede årsakene til denne skjevutviklingen. Denne kommisjonen bør ha et særlig fokus på bl.a.: Forsøk med 6-timersdagen, andre forsøk med kortere arbeidstid, like lønnsrett og arbeid for kvinnerepresentasjon. Levekårsundersøkelsen for kvinner bør si noe om hvorfor deltid, overtid og ufrivillig deltid er knyttet opp til kjønn, og hvilke konsekvenser dette får for menn og kvinner, og dermed for likestillingen mellom kjønnene. Det bør legges fram forslag om at all offentlig statistikk må være kjønnsoppdelt. Store offentlige utvalg må utrede likestillingskonsekvenser for forslagene som blir fremlagt, for å sikre at hensyn til kvinner og menn blir likt ivaretatt. Norge topper likestillingsrangeringen av FNs utviklingsprogram (UNDP). Samtidig har Norge et av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder i verden. Visse næringer er helt dominert av det ene kjønn. Dersom jevn kjønnsfordeling defineres som minst 40 pst. av hvert kjønn, er det kun 31 pst. av næringene som kan sies å ha en jevn fordeling av kvinner og menn.

Mange kvinner arbeider ufrivillig deltid. Dette gjelder særlig innenfor helse- og sosialtjenester og varehandel. Samtidig øker arbeidsløsheten blant kvinner innen helse- og omsorgsyrkene i kommunene. Levekårsundersøkelsen for kvinner bør se på konsekvensene av denne problemstillingen.

Pensjon

Pensjonsreformen må sørge for å ha et likestillingsperspektiv som sørger for en rettferdig fordeling mellom kvinner og menn. Et grunnleggende velferdsgode som pensjonsrettighetene utgjør, må fordeles likt mellom kjønnene.

Likestilling i hjemmet

For å oppnå likestilling i hjemmet og privat, må det synliggjøres hva som hindrer kvinner og menn i å bryte ut av gamle kjønnsrollemønstre. Kvinner tar fortsatt ut størsteparten av foreldrepermisjonen. Menn tar ut lite eller ingenting utover fedrekvoten på fire uker. Fortsatt er det slik at kvinner bruker mest tid på husarbeid. Det store flertallet av kontantstøttmottakere er kvinner, og flertallet av kontantstøttmottakerne ønsker barnehageplass framfor kontantstøtte. Fortsatt står rundt 15 000 barn i barnehagekø. Denne arbeidsfordelingen har negative konsekvenser for utøvelsen av et likestilt foreldreskap, samtidig som kvinners mulighet for en mer stabil tilknytning

til arbeidslivet begrenses. Økonomisk selvstendighet er en forutsetning for reell likestilling.

Kvinner med minoritetsbakgrunn

Kvinner med minoritetsbakgrunn opplever diskriminerende praksis fra både storsamfunnet og eget miljø med hensyn til kjønn, og fordømmer og diskriminerende praksis i storsamfunnet med hensyn til etnisk tilhørighet.

Det er også store forskjeller mellom de ulike minoritetsgruppene og mellom individene innad i en og samme gruppe. Målet er å oppnå full likestilling for alle, uavhengig av kjønn, klasse, hudfarge, seksuell orientering og kulturell bakgrunn.

Kvinnens helse

Kvinner har mindre makt og innflytelse i samfunnet generelt og i helsevesenet spesielt. Kvinner har andre sykdommer enn menn, og kvinner føder barn. Kvinner gir oftere uttrykk for at helsevesenet ikke tar dem alvorlig. Kvinner har, også fordi det er flest av dem blant de gamle, flere kroniske sykdommer (NOU 1999:13 Kvinnens helse i Norge (Kvinnehelseutvalget)). Kunnskap om sykdom, regelverk og medisinsk praksis bygger ofte på en uttalt mannlige norm. Medisinsk forskning utelukker ofte kvinner i datainnsamlingen. Velferdsstatens ytelser tar ofte utgangspunkt i en stabil heltidsarbeider, som har vært den tradisjonelle mannlige norm. Tiltak for bedre arbeidshelse fokuserer oftere på farlige stoffer og kraftig støy enn på tunge løft og følelsesmessige belastninger. Kvinnens yrkesdeltakelse er mer enn menns avhengig av gode velferdsordninger; barnehageplasser, permisjonsrettigheter og offentlig omsorg for nære pårørende. Mange kvinnearbeidsplasser representerer helsefarer gjennom tunge tak, lav lønn og underordnet posisjon. Dette er svært viktige politikk-områder for forebygging av kvinners helseplager. Samtidig er det avgjørende for helsa at også de som faller utenfor arbeidslivet, sikres et verdig liv.

Utdanning og forskning

90 pst. av all ungdom tok videregående opplæring i 2003, og det var omtrent like mange gutter og jenter. Flertallet innen videregående skoleopplæring går på studieretninger med jevn kjønnsfordeling. 37 pst. av elevene går på studieretninger med svært ujevn kjønnsfordeling. Kjønnssegregeringen var særlig stor blant noen av yrkesfagene.

Kjønnsfordelingen mellom de som fullfører høyere utdanning er fortsatt stabil med 60 pst. kvinner og 40 pst. menn. 20 pst. av kvinnene har kort universitets- og høyskoleutdanning, av mennene har 16 pst. samme utdanning. 7 pst. av mennene har universitets- og høyskoleutdanning som er lengre enn 4 år, mens kun 3 pst. av kvinnene har tilsvarende (2002).

Kvinneandelen er likevel høy ved samtlige eliteutdanninger, som er yrker som forbindes med mer status og prestisje enn andre (veterinær, farmasøyt og psykolog er studier som domineres av kvinner).

61 pst. av alle doktorgradene ble gjennomført av menn (2003). 84 pst. av professorene er menn. Kjønnfordelingen blant forskere innen høyskole- og universitetssektoren er 37 pst. kvinner og 63 pst. menn. Blant næringslivsforskere er det 21 pst. kvinner og 79 pst. menn.

Makt og demokrati

Fem års makt- og demokratiutredning er gjennomført uten at flertallet klarte å samle seg om en felles rapport. To av forskergruppens medlemmer (Siri Meyer og Hege Skjele) valgte av ulike grunner å ikke delta i en felles sluttbok, men redegjorde for sine uttalelser i NOU 2003:19 Makt og demokrati.

Siri Meyer mente bl.a. at de endrede maktforholdene krever et annet begrepsapparat enn det samfunnsvitenskapelige som til nå har dominert forskningen på feltet, og jobbe innenfor et humanistisk perspektiv. Hege Skjele mente bl.a. at det var av stor betydning å stille spørsmål om kjønnsrettferdighet til makt- og demokratiproblematikken for å få fram andre samfunnsmessige utviklingstrekk. Hun sier bl.a.: FNs kvinnekonvensjon etablerer en standard for kjønnsrettferdighet som alle slags lokale lover, tradisjoner og praksiser ikke kan diskuteres mot. Den representerer en "global" anerkjennelse av at mennes-

kerettigheter ikke uten videre lar seg formulere kjønnsnøytralt, at denøytraliseringsen kan være nødvendig for å sikre kvinner rettigheter på lik linje med menn.

I en levekårsundersøkelse for kvinner vil det være viktig å også legge disse perspektivene til grunn, som disse to forskerne trekker opp.

Norge må bli et foregangsland innenfor likestillingspolitikk mellom kjønnene.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen sette ned et utvalg som skal lage en levekårsundersøkelse for kvinner som tar opp i seg forskjellige samfunnsområder innenfor privat og offentlig sektor for å kunne belyse kvinners levekår i et likestillings- og kjønnsperspektiv.

Stortinget ber Regjeringen sette ned en likelønnskommisjon som skal se på bl.a. forsøk med 6-timersdagen og andre forsøk med kortere arbeidstid, like lønnsnett, arbeide for kvinnerepresentasjon, se på de store lønnsforskjellene mellom kvinner og menn i privat og offentlig sektor, peke på årsaker til denne skjevutviklingen og fremme forslag til tiltak for å oppnå likelønn.

27. april 2005